

קוואמה אנקרומה : הולדת מפלגתי

מיד לאחר הוועידה בטארקווה חשו חברי הוועד־לארגון־הנוער לאַקרה כדי לאַרגן עצרת־המונים ב„זירה“ ביום א׳, ה־12 ביוני 1949. ממהירים היינו להקדים את הוועד־ הפועל, אשר ידענו כי יש לו תכניות משלו. בר־זמן שהתכנסנו אנחנו בטארקווה היה הוועד־הפועל מטכס עצה בסאות־פונד, ובישיבה ההיא הוחלט לגרשני מע.מ.ח.ז.* החלטה זו קיבלו חברי הוועד־הפועל בלי לשאול כלל לדעת החברים הפשוטים של התנועה וכוונתם היתה לפרסם את העובדה בטרם אספיק להודיע על הקמת מפלגתי. נודע לי שכבר הוציאו הודעה לעתונות שאמורה היתה להופיע בעתונים ביום ב׳. בפועלנו המזורז הוצאנו את הרוח ממפרשיהם, עד כדי כך שנאלמו דום וההכרזה על גירושי מן התנועה לא פורסמה כל־עיקר.

הנה כי כן, ביום א׳, 12 ביוני 1949, במעמד קהל שמנה כששים־אלף איש, הכרזתי על הקמתה של מפלגת־עצרת־העם. אין ספק שהיה זה הפנס הגדול ביותר שנערך אי־פעם באַקרה והשמש נתנה אורה אף שעומדים היינו בעיצומה של עונת־הגשמים. היה זה יום גדול ולבי היה מלא על גדותיו כאשר קמתי על רגלי ההודות על תשואותיו מחרישות־האזניים של ההמון הנלהב.

בנאומי סקרתי את כל המאבק המדיני מאז שובי לחוף־הזהב; את הקמת בתי־הספר והקולגים הגאנאיים; את ה„איוונינג ניוז“ ומלחמתו על קיומו כנגד מכשולים כה רבים, ואת ארגונם של בני־הנוער שבארץ בשורות הוועד־לארגון־הנוער. הטעמתי שאין כל ניגוד בין הוועד־לארגון־הנוער לבין המוני החברים של ע.מ.ח.ז. למעשה הרי אלה אותם אנשים עצמם, שהרי לפני ההצטרפות לתנועת־הנוער היה המבקש חייב להיעשות חבר בע.מ.ח.ז. הניגוד הממשי, אם יש ניגוד בכלל, הוא בין הוועד־ לארגון־הנוער לבין הוועד־הפועל של ע.מ.ח.ז., וזאת בגלל תביעתו של הראשון למלוא המימשל־העצמי עכשיו לעומת תביעתו של זה האחרון — מלוא המימשל־ העצמי בהקדם האפשרי.

קראתי באזניהם קטע מן ה„טיימס“ מיום 24 במאי 1949, שבו נמסר כי הגזבר של המפלגה הלאומנית בחוף־הזהב, קנאי עקשן וחרוץ, הקים תנועת־נוער והוא מנהל תעמולה למימשל־עצמי עוד השנה.

הוספתי והסברתי את נימוקיני לתביעת, מלוא המימשל־העצמי עכשיו, והטעמתי שהואיל וממשלת הלייבור היא המושלת עתה בממלכה־המאוחדת הרי עשויה היא לראות את דרישתנו בעין יפה יותר. אם יחזרו השמרנים לשלטון בשנה הבאה, אפשר שידכאו את מאבקנו לעצמאות. לחיזוק סברתי זו ציטטתי את דבריו של

* „העצרת המאוחדת לחוף הזהב“ (United Gold Coast Convention).

צ'רצ'יל שאמר: לא נעשיתי ראש-ממשלתו של הוד-מלכותו כדי לנהל את חיסולה של הקיסרות הבריטית.

הזכרתי לשומעים שאדמתנו היא שלנו וכי אין אנו רוצים להוסיף ולחיות חיי עבדות בתנאים של ניצול ודיכוי; שרק במסגרת מימשל-עצמי מלא יהיה ביכלתנו לפתח את הארץ כדי שנוכל ליהנות מן הנוחיות וההקלות של הציביליזציה המודרנית. הסברתי להם את הצורך לחזק את תביעתנו למימשל-עצמי בתכנית לפעולה חיובית המסתייעת באמצעים של תעמולה חוקית, מסעי-חינוך עתונאיים ופוליטיים וכן שביתות, חרמות וצעדים של אי-שתוף-פעולה המיוסדים על העקרון של אי-אלימות. יעצתי שלא להזדקק לדרכי הונאה ודיפלומטיה והטעמתי שהבריטים, שהם עצמם אלופי הטקטיקה הדיפלומטית לשעבר, יעדיפו הרבה שונהג עמם בגילוי-לב ובתקיפות. מדיניות של שיתוף-פעולה ופיסנות לא תקדם במאומה את מאבקנו למימשל-עצמי מיידי.

הגיעה השעה, הצהרתי, לנקוט קר-פעולה מוגדר, אם רצוננו להציל את מולדתנו מהמשך הניצול והדיכוי האימפריאליסטיים. כדי למנוע את המשך המריבות בין אנשי הוועד-הפועל של ע.מ.ח.ז., שנחלצו לדכא את ארגון-הנוער המתקדם הזה, החליט הוועד-לארגון-הנוער על קר-פעולה שיחפוץ את השאיפות המדיניות של ראשי-השבטים ובני-הארץ.

ההמון הריע כאחוז-טירוף. בעמל רב הצלחתי להשקיטו. לא נסכים לשום פשרה בדרישתנו למימשל-עצמי מיד, הוספתי לאמור, ואם אך נעמוד כולנו כאיש אחד הרי לא יהיה מקום לחשש או לנקיפות-לב ביחס לצעד הרה-הגורל שאנו עומדים לנקוט. בצפייה לעתיד עוד לבוא, שוב הריע ההמון בקול גדול.

בכל המאבקים המדיניים, אמרתי, באים רגעים בלתי-שכיחים, שקשה להבחין בהם אלא שאסון הוא להחמיצם, רגעים שבהם יש לספן הפל ומן האדם הפשוט שואבים כוח.

כאן המשכתי בנעימה כבדת-ראש יותר. אמרתי להם שהמשבר הנוכחי במאבקנו המדיני העמיד אותי במצב קשה; שבפני שלוש שאלות גדולות ורצוני לדעת תיכף ומיד מה משאלותיהם של הנאספים כאן.

בשלב הנוכחי במאבקנו המדיני, שאלתי, האם רשאי אני לארוז את חפצי ולעזוב את גאנה זאת היקרה שלנו?

לא! לא! ודאי שלא! צרח ההמון בזעם.

והאם רשאי אני להישאר כאן ולבלום את פי?

לא! לא! דבר! הישאר ופתח את פיך! קראו.

אם כן, האם רשאי אני לפרוש מפל מנהיגות הנוהגת היסוס ומורך נוכח האימפריאליזם והקולוניאליזם ולקשור את גורלי בגורל ראשי-השבטים ובני-הארץ הזאת במאבק למען מימשל-עצמי עכשיו?

קריאת-ההסכמה שהחזירה לי פה-אחד אותה „זירה“ המלאה עד-אפס-מקום היתה

כל הדרוש לי לדירבון אחרון. ברגע שהוא היה לבי סמוך־ובטוח כי, יקרה מה שיקרה, תמיכתו המלאה של העם נתונה לי.

כאשר אך יכולתי להשמיע את קולי, הודיתי להם על תמיכתם. עכשיו, הכרותי, יכול אני לשמחתי לומר לכם כי בגלל המתיחות המדינית הנוכחית החליט הוועד־לארגון־הנוער להיעשות מפלגה מדינית לכל דבר, במטרה לקדם את המלחמה למען מימשל־עצמי עכשיו.

ואז, בשם הוועד־לארגון־הנוער, בשם ראשי־השבטים, העם, החברים הפשוטים של העצרת, תנועת־הפועלים, חיילינו המשוחררים הגיבורים, תנועת־הנוער ברחבי הארץ, האדם מן הרחוב, ילדינו והילדים שלא נולדו עדיין, בשם גאנה העתידה לקום, בשם הסמל אֶטִי וחבריו שמתו בצומת־פריסטיאנבורג במהומה של 1948, ובשם האלוהים הכל־יכול והמין האנושי, הכרזתי לפני ההמון על הולדתה של מפלגת־עצרת־העם, אשר מן היום הזה והלאה תמשיך במאבק לשיחרור גאנה היקרה שלנו במסגרת משטר המפלגות המופר, עד אשר יושג מימשל־עצמי מלא לראשי־השבטים ולבני־הארץ.

שאון התשואות השביח לבסוף ואחריו באה דממה עמוקה. היה זה רגע שנגע ביותר ללב כל אחד מאתנו. החלטנו ליטול את עתידנו בידינו, וברי לי שבדקות הספורות הללו חשו לפתע הכל במעמסה שהעמסנו על עצמנו. אבל בפנים אשר מולי לא ראיתי שום חרטה ופיקפוק, רק עוו־החלטה בלבד.

ביום החמישי שלאחר־כך, ה־16 ביוני, ערכו הוועד־הפועל של ע.מ.ח.ו. ושרידי חסידיו אסיפה ב"פאלאדיום". מר אוֹבְצ'בי לאמטה, כשהזכיר אותי בהמשך נאומו, השתמש במלה, נכר' והכריז לפני הנאספים כי אין הוא מבין מדוע בני גַה, שהם רוב האוכלוסיה של אקרה, נסחפים אחרי איש שאף לא בא מן האיזור שלהם. האנשים שנכחו במקום במקרה מדומים היו כי בכך הוגדשה הסאה, והאסיפה הסתיימה במהומה ומבוכה. נבעה פרץ ראשון שאין־לר־תקנה ביסודותיו של המשטר השבטי העתיק.

משאזרו חברי הוועד־הפועל עוו להכיר בעובדה שהוועד־לארגון־הנוער אכן היה למפלגה מדינית עצמאית, בעלת מדיניות מוגדרת ובעלת מצע המנוגד לזה שלהם, גילו אחדים מאנשי האגף הימני בתוכם מידה של דאגה. הם פנו אל פרקליט אחד מסקֶונְדי, כוהֶנדֶת אחד מן המיסיון המתודיסטי ועוד אחד ממיסיון "ציון", בבקשה שינסו לישוב את המחלוקת שנתגלעה ביני לבין יתר חבריו של הוועד־הפועל. המתווכים האלה התכנסו, ולאחר שהרבו לעיין בעובדות שהביאו לקרע ולהקמתה של מפלגת־עצרת־העם לאחר־מכן, הציעו להשיב לי את תפקיד המזכיר־הכללי של ע.מ.ח.ו. ולהשאיר עוד את מ.ע.ע. על מכוֹנה כמפלגה מדינית המשמשת חיל־חלוץ בתוך ע.מ.ח.ו. מאחר שזו האחרונה ראתה עצמה בחינת תנועה לאומית ולא כמפלגה מדינית.

הסכמתי לקבל את ההמלצה הזאת, אבל שאר חבריו של הוועד־הפועל התנגדו. כתוצאה מכך התפטר הוועד כולו כאיש אחד, להוציא את הנשיא, מר ג'ורג'

גראנט. התנהגות בלתי־דמוקרטית מעין זו מצד הוועד־הפועל אישרה את חששותי הקודמים. מיד לאחר שהתפטרו האנשים האלה יעצתי למר גראנט לכנס ועידת־צירים מיוחדת. ועידה זו נערכה בסאותפונד בחודש יולי. מלבד הצירים המורשים והחברים־לשעבר של הוועד־הפועל, נאספו לוועידה הזאת בין ארבעים לחמישים אלף איש. החברים־לשעבר של הוועד־הפועל, שחששו להתפרעויות, דאגו לכך שתימצא המשטרה במקום.

ועידת־הצירים סמכה ידיה על המלצת הבוררים מסקונדי וקראה לבחור לוועד הפועל חברים חדשים שיתפסו את המקומות שהתפנו עקב ההתפטרויות. החברים־לשעבר של הוועד־הפועל התנגדו לכך בתוקף, בטענה שהואיל והתפטרו מרצונם הטוב צריכים הצירים להציע להם תחילה לשוב לתפקידיהם. כתוצאה מכך נוצר קפאון גמור, ולפיכך נתמנו שני בוררים חדשים להמציא פתרון. זאת הפעם נבחרו שני ראשי־שבטים, שהמליצו על כך שאחזור לתפקידי מזכיר־הכללי של העצרת, אך הוסיפו שצריך יהיה לפזר את מ.ע.

על אף כל הכרוך בכך לגבי, על אף העובדה שדבר זה ודאי יהיה למורת־רוחם של תומכי, שלא היו מוכנים לקבל שום פשרה, הסכמתי להשלים עם החלטתם, אך על תנאי אחד בלבד: שהצירים הנוכחים יבחרו בוועד־פועל חדש שישתף אתי פעולה בהגשמת המדיניות שעתידיה הוועידה לנקוט. כפי שאפשר היה לשער, התנגדו להצעתי החברים־לשעבר של הוועד־הפועל, שברור היה להם כי ניטל מהם אמונה של הוועידה. חוששים היו שאם יותן מקום לבחירות תאושרנה התפטרויותיהם ועל מקומם יבחר ועד־פועל חדש ומתקדם. לא ארכה השעה ולא נותר בהם כל ספק כאשר קיבלו הצירים החלטה של אי־אמון הן בנושאו של הוועד־הפועל הן בחבריו־לשעבר.

מיד אחרי־כן נמסר לי פתק בו נתבקשתי לצאת מאולם הוועידה. בחוץ קידם את פני המון נרגש.

התפטר! צעקו ברגע שראו אותי, התפטר ונהג אותנו ויחד נשלים את המאבק! תפסתי מיד שפנים הם והחלטתם נחושה. על הכל, ידעתי שהם זקוקים לי שאנהגם. אני הסערתי את רגשותיהם העמוקים ביותר והם גילו את אמונם בי; לא אוכל להכזיבם עכשיו. חיש־מהר גמרתי אומר.

אני אנהג אתכם! אמרתי. עוד היום אנהג אתכם!

בחפזון חזרתי לאולם הוועידה והודעתי שהחלטתי להתפטר, לא רק ממשרת המזכיר־הכללי אלא גם מן החברות בע.מ.ת.ז. אז צהלו הצירים לא פחות מן ההמונים שבחוץ.

כשניצבתי על הבמה וסביבי המון דרוך־ציפיה, ביקשתי עט ופיסת־נייר, ובהישעני על גבו של מישהו כתבתי את כתב־התפטרותי הרשמי ואחרי־כן קראתי באזני העם. התגובה היתה מיידית והתשואות היו מחרישות־אזניים. אז קפצה אחת הנשים אל הבמה ופתחה בשירת מזמור־התפילה, הוליכה, אור רחום!, מזמור שמאז והלאה הושר ברוב האסיפות של מ.ע.

בתוך כל המתיחות וההתרגשות נדמה היה לי, לשמע המזמור הזה, כי לא אוכל עוד לכבוש את סערת-רוחי. כיסיתי עיני במטפחתי, וכמוני ראו וכן עשו רבים מיתר הנוכחים. התמיכה המכרעת שבה זיפו אותי ההמונים המרצתני לפעול, וכך נאבק הייתי עד סיומו של קרב אחד ועומד מיד שוב בפני ראשיתו של שני. אבל זה היה הקרב שבו רציתי כל-כך, ההתנגשות שלא תוכל להסתיים אלא במילוי הבטחתי לעמי, אשר בנפש חפצה כל-כך הראה עד היכן הוא נותן אמון במנהיגותי. בהשפעת הדבר הזה כולו חשתי עצמי פתאום בודד ושפל-רוח, והדמעות שעלו בעיני לא מעצב נשפכו כי אם מהרגשה עמוקה של שמחה והקרבה-עצמית. בעמדי לפני תומכי נדרתי למסור את עצמי, ואם יהיה צורך בדבר — את דם-התמצית שלי, למען גאנה.

זה היה ציון להתפרדות-הדרכים הסופית של לאומיות חוף-הזהב לימין ולשמאל; ממשטר המימשל העקיף שהנהיג האימפריאליזם הבריטי אל ההכרה המדינית של העם. מאן והלאה עתיד זה להיות מאבק תלת-צדדי — בין המשכילים וראשי-השבטים הריאקציוניים, הממשלה הבריטית, וההמונים שהתעוררו להכרה מדינית וסיסתם, ממשל-עצמי עכשיו.

עם שהוקמה מפלגת-עצרת-העם, ועם שבדרך כך הונהג בארץ משטר המפלגות המדיניות, הונחה אבן-היסוד לדמוקרטיה פרלמנטרית. לארכה ולרחבה של הארץ נוהל מסע-הסברה נמרץ, והודות להתלהבות שאינה-יודעת-לאות של צעירים ולנכונותם של ההמונים לשתף פעולה לא ארכה השעה ודגל המפלגה — אדום, לבן וירוק — נראה מתנוסס על עמודי עץ פשוטים, בפפרים הנידחים ביותר.

הוועד המרכזי הראשון של המפלגה כלל שמונה חברים מלבדי, יושב-הראש. אלה היו: קוג'ו בוצ'ו (מזכיר), ק. א. גבדמה, נ. א. וולבק, קוסי פלאנג'ה, קופי באקו, קרובו אדוסי ועוד שנים — דונקלה דונו ואשייה ניקו, שאחרי-כן פרשו מן המפלגה. לאחר שהוקם הוועד המרכזי הראשון צורפו אליו עוד חברי-מפלגה בולטים. חבר מצורף צריך היה לחכות שנתיים עד שיהיה כשר להיעשות חבר מן המניין בוועד המרכזי, וגם אז לא היה נעשה חבר מן המניין באורח אוטימטי אלא אם כן נתפנה מקום במקרה.

במידה רבה חייבת מפלגת-עצרת-העם תודה על הצלחתה למאמצייהן של חברות. מעצם ההתחלה היו נשים המארגנות הראשיות בשדה. הן נסעו ועברו בערים וכפרים אין-מספר כמזכירות-תעמולה, וזכות עיקרית להן בגיבושה ובליכודה של המפלגה.

1. קוסי פלאנג'ה, שמת בינתיים, היה החבר הראשון של מ.ע.ע. שנבחר למועצה המחוקקת ביוני 1950. הוא מילא תפקיד רבי-ערך ביותר בשלב הראשון של ארגון מ.ע.ע. עלידי שהביא לידי הענקת זכות-הבחירה לצעירי הארץ. כאשר המליצה ועדת קאסי על מתן זכות-הבחירה לבני 25 ומעלה, טען קוסי פלאנג'ה שדבר זה עלול להיות מכונן במחשבת-החילה להרחיק את הצעירים מעסקי פוליטיקה. הוא זכה לנצחונו הסופי כשהזכיר לראשי-השבטים במועצה המחוקקת את העקרון הדמוקרטי של, אין מסים בלי ייצוג והכריז כי בהתאם לעקרון זה יסרבו צעירי הארץ להעלות את מס-השבט עד אשר יגיעו לגיל עשרים-וחמש.

אכן, כה נלהבות היו הנשים האלו עד שבזמן היותי בבית-הסוהר, כשהיה ארגון המפלגה עומד בשלבו הקריטי ביותר, נודע לי כי באסיפה בקומאסי קמה חברת-מפלגה אחת, שאימצה לה את השם אָמה נקרומה (אָמה) הוא השם הנקבי החופף את (קוואמה), עלתה לבמה ובסיומו של נאום חוצב-להבות תפסה סיף וחתכה חתך בפניה. אחרי-כן משהה בדם את גופה וקראה לגברים שבמקום לעשות כמותה, כדי להראות ששום קרבן לא ייקר להם במאבקם המאוחד לחירות ולעצמאות. לא ארכו הימים ואנו הצלחנו לאסוף כמה מכוניות-משא שעליהן הרפבנו רמקולים. הללו, יחד עם ה"אקרה איוונינג ניוז", ה"מורנינג טלגרף" של סקנדי וה"דיילי מייל" של קייפ-קוסט, עשו מלאכה שלא תסולא בפז בהפצת תעמולתה של המפלגה ובטיפוח רוח הלאומיות. לא נבהלנו מאותם שפינו אותנו בכינויי-גנאי, נערי-רחוב, בריונים וקומוניסטים; במקום שנכשלו הם הצלחנו אנחנו. אנו הצלחנו מפני שדיברנו עם בני העם, והודות לכך ידענו את רגשותיהם ואת טעויותיהם. ולא הוצאנו איש מן הכלל. שכן על-מנת שתצליח תנועה לאומית, יש להרשות לכל אנשי הרצון הטוב, כאיש כאשה, למלא תפקיד.

הפעולה החיובית

עדימהרה התברר שהרוחות נסערות לא רק בהמוני העם אלא גם בקרב פקידי הממשלה. ראשי-השבטים והאינטליגנציה. ואולם מורת-רוחם של אלה לא נבעה מסבל אלא מפחד, הפחד מפני מה שעלול לבוא עליהם אם לא יעשה דבר-מה לבלית הלאומיות הפורצת הזאת, ההתעוררות המדינית הפתאומית הזאת של הנוער והאדם מן הרחוב. המלים "פעולה חיובית", שהשמעתי בכנס של יוני באקרה, זרעו פחד בלב יריבי, וכאשר אך נודע ברבים שמתכוון אני להנהיג את המפלגה במסע של פעולה חיובית בלי אלימות, הגיעוני שמועות שמעבדים תכניות להגלותני מאקרה. לאמיתו של דבר הודיעה תחנת-הראדיו המקומית של חף-הזהבה שפבר גורשתי מן הברייה. זמן קצר אחרי-כן קיבלתי מכתב בו נתבקשתי להופיע לפני מועצת-המדינה של גה, הרשות המקומית המסורתית, כדי לדון בדבר, היסודות האומללים ופורעי-החוק שבארץ וכל פתרון אפשרי שהוא.

הלכתי עם שניים מחסידי והופתעתי למצוא שבין הנוכחים נמצאים החברים-לשעבר של הוועד-הפועל של ע.מ.ח.ז. איש לא נגע כלל בסדר-היום שנקבע לפגישת. הנאומים שהושמעו נסבו כולם על נושא אחד בלבד, ודומה היה שמעיקרה לא באה הפגישה אלא על-מנת לגנותני על שהפרחתי באווירה של הארץ את המלים "פעולה חיובית" ובכך נמצאתי מאיים במעשי-אלימות.

"מה בדיוק כוונתך בפעולה חיובית?" שאלוני.

הפלגתי בדברים ונתתי להם הסבר מלא ככל אשר אוכל, אבל, כפי שאפשר היה לשער, לא הניחו הדברים את דעתם של כמה מיריבי המדיניים הוותיקים שהיו בין

הנוכחים. ה"מאנצ'ה" של ג'ה, ראש־השבט החשוב ביותר שניהן כיושב־ראש, הציע אז שאֶכנס לאסיפה את אנשי ואסביר להם, באותן מלים שבהן השתמשתי עכשיו בישיבה זו, את פירושה של פעולה חיובית, ולאחר־מֶפן אודיע על כך למועצת־המדינה. הסכמתי לכך והסתלקתי מיד.

נדמה היה לי כי זה ענין שמן הראוי להעלותו על הכתב בגילוי־דעת שקול. לפיכך נטלתי עפרון ונייר, וכעבור שעות אחדות סיימתי את כתיבתו של קונטרס בשם "מה כוונתי בפעולה חיובית". בקונטרס זה הסברתי כי מאחר שהמונח פעולה חיובית נתפרש בטעות וזכה לפרסומת בחינת איום במעשי־אלימות, נחרדה מנותחם של האימפריאליסטים ועושי־דברים, נקראתי להתיצב לפני מועצת־המדינה של ג'ה, ושם הסברתי לנוכחים את מלוא משמעותו של המונח. אותה פגישה נסתיימה בכך שהומלץ לפני שאקרא את העם לאסיפה ואמסור אותו הסבר עצמו. הכחשתי שעומדים להגלותני ומחיתי נגד ידיעה כוזבת שהופיעה בעתונות־החוץ ולפיה דרשו ממני ראש־השבטים התחייבות שלא אגרום צרות כאשר יפורסם דו"ח קאוסי. אם אסרב, נאמר באותה ידיעה, יגלו אותי לנזימה.

בהמשך הדברים עמדתי על מטרותיו של מימשל־עצמי וקבעתי שהצעד הבא הוא שאלה של אסטרטגיה; שאף כי ממשלת בריטניה והעם הבריטי (כולל האימפריא־ליסטים המושבעים) מפירים בחוקיות דרישתנו לממשל־עצמי, הרי רק במאמצינו שלנו נצליח.

הטעמתי כי יש שתי דרכים להשגת מימשל־עצמי, דרך המרד המזוין והדרך של שיטות תחוקתיות וחוקיות בלא אלימות. לדוגמה הבאתי את הדיפתם של שני נסיונות פלישה גרמניים על־ידי הכוח המזוין הבריטי ואת הנצחון שהושג בהודו בדרכי לחץ מוסרי על האימפריאליזם הבריטי. אנו ממליצים על השיטה השניה. אולם החירות מעולם לא הוגשה לשום ארץ קולוניאלית על מגש של כסף; היא הושגה רק אחרי מאבקים מרים ונמרצים. בגלל נחשלותן של המושבות בחינוך ובהשכלה, רוב התושבים הם בורים ורק דבר אחד הם יכולים להבין — מעש.

תיארתי את הפעולה החיובית כנקיטת כל האמצעים החוקיים והתחוקתיים שבהם נוכל לתקוף את כוחות האימפריאליזם בארץ. כלי־הנשק הם תעמולה מדינית חוקית, מסע־הסברה עתונאיים וחינוכיים, וכאמצעי אחרון — הפעלה תחוקתית של שביתות, חרמות ואי־שיתוף־פעולה, מיוסדים על העקרון של אי־אלימות מוחלטת, כדרכו של גאנדי בהודו.

דומה כי הממשלה — נאמר בהמשך הקונטרס — אין דעתה נוחה מן האזהרה שלנו, שמוטב היה לה אילו באנו עליה במפתיע. אבל אנו מעדיפים צדק ויושר ומשחק הוגן וגלוי. אין לנו מה להסתיר וחברי מ.ע.ע., כהברים בארגון דמוקרטי, יש להם מלוא הזכות להיות מוכנים לכל אפשרות.

השלב הסופי של הפעולה החיובית, קבעתי ואמרתי, לא יופעל אלא לאחר שתסתמנה כל יתר הדרכים להשגת המימשל־העצמי. תחילה נעיין בדו"ח קאוסי. אם ישר יהיה בעינינו, הרי הכל טוב־ידיעה; אם לא, נעלה את הצעותינו שלנו. אם

סנופּו (סודאַן, אפריקה המערבית)

מסכה

תידחינה הצעות אלו, אֶרְאֶה נקרא לפעולה חיובית לפי הקווים שכבר הוסברו. כלנו חפצים במימשל-עצמי ויש לנו זכות תוקית להחליט בעצמנו על סוג הממשלה שבו אנו חפצים. הפגעתי באֶחָיִי שיהיו שקטים ונחושיה־החלטה עד שיפורסם הדו"ח של ועדת קאוסי.

למחרת בבוקר בשעה תשע, לאחר שעברנו כל הלילה אצל מכונת־הדפוס במערכת ה־"איונינג ניו", הצלחתי להדפיס כחמשת־אלפים טופס מן הקונטרס הזה. אותו יום אחר־הצהריים כינסתי אסיפת־המונים ב־"זירה" וקראתי את הודעתי באוזני ההמונים. אחר־כך הודעתי למועצת־המדינה של גה שמילאתי את משאלותיה.

מיד אחר־כך סיירתי בגליל־המערבי כדי להסביר לעם באזורים הנידחים יותר מה מחייבת הפעולה החיובית ואיך תוכל לשמש להשגת מטרתנו. ואולם הנקדה שהדגשתי בכל מקום היתה שצעד זה יינקט רק לאחר שיכויב כל השאר.

הדו"ח של ועדת קאוסי פורסם בסוף אוקטובר 1949. נראה היה שבחינת צעד לרפורמה תחוקתית אין הוא מניח את הדעת כל־עיקר, והתרעומת הכללית מחריפה היתה כדי־כך שגמרתי אומר שיהיה צורך באיזו פעולה. לכן, בשוֹבֵי מסיוֹרִי, קראתי לכינוס אסיפת־נציגי־העם הגאנאית ב־20 בנובמבר. עצרת־ענק זו היתה ראשונה בסוגה והשתתפו בה נציגים של יותר מחמישים ארגונים. לאמיתו של דבר הרי שני הארגונים היחידים בארץ שלא יוצגו בה (חוץ מן המועצות־הטריטוריאליות הרשמיות, שסירבו לכבד את הזמנתי), היו הוועד־הפועל של העצרת־המאוחדת־לחוף־הזהב והאגודה־להגנה־על־זכויות־הילידים. זו האחרונה, אף שעדיין לא בטלה מן העולם, למעשה שוב לא מילאה שום תפקיד פעיל בענייני הארץ. אלא שבתחילה היה בדעתי לפנות אליה בקריאה שתכנס היא את האסיפה הזאת. ואולם לאחר שמי שהיה נשיאו של גוף זה בימים ההם קיבל באורח מעליב ביותר שנים משליתי בקיי־פ־קוֹסט, נאלצתי לבטל את הפניה.

מטרתי בכינוסה של אסיפה זו היתה לגבש את דעת־הקהל נגד דו"ח קאוסי ולהמריץ את העם לפעולה של ממש. האסיפה החליטה כי דו"ח קאוסי והודעתה של ממשלת־הוד־מלכותו עליו אינם יכולים להתקבל על דעתה של הארץ בכללותה, והצהירה, שיותן לעם של חוף־הזהב ממשל־עצמי מיד, רוצה לומר — מעמד של דומיניון לכל דבר במסגרת הבר־האומות המיוסד על חוקת וסטמינסטר. האסיפה ניסחה גם תזכיר שהתווה בקווים כלליים את מבנה השלטון המרכזי והמקומי, שאותו רצתה להכליל במסגרתה של תחוקה חדשה.

ראשי־השבטים בדוֹדוֹבָה, בהנהגת סיר צ'יבו דארקו ונאנא אֶפּוֹרִי אטא ב', לא קיבלו את השקפותיה של אסיפת־נציגי־העם. מוכן הייתי להוסיף ולדון בענין, בנסיון להגיע לכלל הסכם כלשהו, אבל הנאומים שהשמיעו כמה מחברי המועצה, ובפרט יושב־הראש, נאנא אֶפּוֹרִי אטא ב', נראו לי פוגעים וגסים כל־כך, עד שסבור הייתי כי אין תקווה לפשרה. חזרתי לאקרה מדוכדך מחמת עקרותה של הנסיעה ועמדתם הדוחה של ראשי־השבטים, אבל הוספתי ללחוץ על הממשלה שתטה אוזן קשבת לתביעתו של העם לכינוס מועצה מכוננת.

קראתי לשיבה של הוועד-הפועל של מפלגת-עצרת-העם, ולאחר שייפו את כוחי לכך הודעתי למושל, במכתב מתאריך 15 בדצמבר, שאם תוסיף ממשלתו להתעלם מן השאיפות החוקיות של העם, כפי שהובעו בתקווה של איספת-נציגי-העם לדו"ח של ועדת קאסי, ארצו תפתח מ.ע.ע. במערכה של פעולה חיובית המיוסדת על אי-אלימות ואי-שיתוף-פעולה, ותמשיך בכך עד שתתחשב ממשלת בריטניה בזכותו של העם הגאנאי לכנס איספה מכוננת של נציגי העם הנבחרים לעיין בדו"ח קאסי, ואם אפשר — לעבד תחוקה חדשה. קיצורו של דבר, מוכנים היינו להתמודדות.

בעצם היום ההוא פירסמתי בעמוד הראשון של ה"איוונינג ניוז" מאמר מסעיר תחת הכותרת, תקופת הפעולה החיובית מתקרבת. אחרי-כן, במעמד עם רב ב"זירה", הוהרתי את הבריות שיתכוננו לפעולה החיובית. אם תוך שבועיים ימים, אמרתי להמון, לא תעשה ממשלת בריטניה דבר באשר לבקשתנו לכינוס איספה מכוננת, תתחיל הפעולה החיובית בכל עת ובכל שעה אחרי-כן. עם זאת הטעמתי לפניהם כי יש להימנע משוד ומשריפת בניינים, מהתפרעויות, גרימת נזקים או הפרעה מכל סוג שהוא; שהצלחת ענייננו תלויה בכך שיהיה למאבקנו אופי של אי-אלימות ושאיפת-שלום.

הממשלה נענתה לקריאת-התגר הזאת ויצאה להתקפה בשורת רדיפות נגד עורכי העתונים אשר יסדתי ואשר, מטבע הדברים, מסייעים היו בתעמולה. אחדים מן העורכים נשלחו לפלא ולא ארכו הימים ואני עצמי הובאתי לבית-המשפט להשיב על האשמה בבזיון-בית-הדין, שהוגשה כנגדי כתוצאה ממאמר שהופיע ב"מורנינג טלגרף" של סקונדי. במקרה זה היה אולם בית-הדין מלא אדם כל-כך עד שמאות אנשים שלא יכלו להיחזק לתוך הבנין צבאו עליו ברעש גדול מבחוץ. מחמת הפגנותיהם הסואנות לטובתי, שנמשכו בלי הפסק, קשה היה לשמוע מה מתרחש בבית-הדין. לבסוף עמדתי בפני הברירה בין קנס בסך שלושה-מאות לירה או ארבעה חדשי מאסר. למזלי נחלצו יושבי אקרה וחברי-מפלגה שונים והצליחו לאסוף כסף מספיק לתשלום הקנס, ועל-ידי כך נתנו לי את האפשרות להמשיך בתעמולתי ובמאבק נגד האימפריאליזם.

זמן קצר אחרי-כן שוב יצאתי לסייר בארץ. בתקופת היעדרי נתגלע סיכסוך בין איגוד-העובדים-המטאורולוגיים ובין הממשלה. המו"מ בין שני הצדדים הופסק והעובדים המטאורולוגיים פנו אל קונגרס-האיגודים-המקצועיים, שגילה להם אהדה והביע את נכונותו לעמוד לימינם. הוסכם שאם לא תתקבלנה דרישותיו של איגוד-העובדים-המטאורולוגיים יכריז קונגרס-האיגודים-המקצועיים שביתה. האיום שביתה בפרק-זמן זה דווקא הגביר את הפופולריות של הפעולה החיובית. משראיתי בשובי שבטל כל סיכוי לישב את המחלוקת, עשיתי נסיון להתערב ולבדוק אם אוכל אני לישבו, אך הממשלה לא ניאותה לכך. ואולם בהתערבותי הצלחתי לדחות שביתה בשעה זו דווקא, שכן אילו פרצה עכשיו עלול היה הדבר לספן את הצלחתה של הפעולה החיובית, אם וכאשר תופעל.

נראה היה כי בעת היעדרי חיפשה אותי המשטרה על־מנת למסור לי מכתב מאת „המוזכיר הקולוניאלי“, מר ר. ה. סאלוביי, לשעבר פקיד־ממשלה בהודו. המכתב נמסר לידי לבסוף סמוך לחצות ביום שובי לאקרה. היתה בו הזמנה להיפגש עם המוזכיר הקולוניאלי במשרדו למחרת בבוקר. קראתי מיד לישיבת הוועד־הפועל של המפלגה והבאתי לפניו את הדבר. פה־אחד הוסכם שעלי ללכת.

למחרת בבוקר יצאתי לדרך עם שלושה מעמיתי, שהיו ממתינים לי שעה ששוחחתי עם המוזכיר הקולוניאלי. ניגשתי ישר לענין והבהרתי בתכלית את עמדותי. הכל טוב־ויפה, מר נקרומה, אמר מר סאלוביי, לא בלי סבר־פנים, אבל הדברים מגיעים לנקודה שבה אני חייב פשוט למצוא איזו דרך להכניס קצת סדר לארץ. אבל הסדר, ככל שהדברים נוגעים אליכם, בפקידי הממשלה, עניתי לאמור, פירושו לדכא את ההמונים, להעמידם במקום שאתם רוצים, להגיד להם מה ייטב להם ומה עליהם לעשות. הארץ כולה התעוררה להכרה מדינית ולא בנקל כל־כך אפשר יהיה להרדימה שוב. העם רוצה בתיקון העוולות שנעשו לו.

אבל האם אינך רואה שהפעולה החיובית הזאת שאתה מתכנן תביא לארץ תוהר ובוהו ואיסודר שאין־לרתקנה? המוזכיר הקולוניאלי שהה עד שייקלטו הדברים האלה. וחושש אני שעלי להזהירך שאם יקרה איזה דבר הרה־שואה כתוצאה מן הפעולה החיובית הזאת — אם מישחו ייהרג או ייפצע — תחזק אתה אישית אחראי לכך. עליך לחשוב בכובד־ראש לפני שתנקוט את הצעד הזה. והנה, טול את הודו, דרך־משל, המשיך ואמר, הנה, הודו היתה ענין אחר לגמרי. ההודי רגיל היה לסבול מכאובים ומחסורים, אבל האפריקאי אין בו אותה רוח סבל. תן דעתך על דברי, אישי הטוב: בתוך שלושה ימים יבגדו בך האנשים כאן — לעולם לא יעמדו בנסיון. והנה, אילו היתה זאת הודו...'

שיסעתי.

חייב אני להבהיר את כוונותי בתכלית, מר סאלוביי, אם עד עכשיו לא עשיתי זאת. אם תסרב ממשלת בריטניה לעיין בהחלטה שנתקבלה עלידי אסיפת־נציגי־העם של גאנה, לא תישאר לי ברירה אלא לשמור את דברי לעם ולהכריז על הפעולה החיובית. כל מבוקשנו הוא אסיפה מכוננת, דבר המצריך את חלוקת הארץ לאזורי־בחירה, קיום בחירות כלליות ומתן אפשרות לעם להחליט בעצמו אם יסמוך ידיו על דו"ח קאוסי או לא.

הוא אמר שהוא מבין לרגשותי אך לא הבטיחני כלל שיעשה משהו — שיעשה לפחות נסיון מצד הממשלה לעיין בקריאתי. נפרדתי ממנו לשלום ומיד קראתי לישיבת הוועד־הפועל על־מנת למסור לו על תוצאת הראיון. כל החברים תמכו בי בלב שלם. בפגישתי הבאה עם מר סאלוביי נכחו ארבעה מאתנו. בררתי לי את שלושת עמיתי מקרב אותם חברי־המפלגה שהיו קיצוניים בדעותיהם פחות מרוב האחרים. חזרנו על אותן נקודות ולא הגענו לכלל הסכם.

בו ביום נמסרה בראדיו המקומי הודעה שלפיה ויתרנו על הפעולה החיובית. נראה היה בעליל שפקידי הממשלה, מתוך שהעריכו אל־נכון איזה רושם יוכל לעשות

כשלונה של פגישתי עם המזכיר הקולוניאלי, מיהרו לאחוז באמצעים לשמירת החוק והסדר בקרב ההמונים. קראתי מיד לאסיפה ב„זירה“ והבהרתי להמונים שנאספו שם שלא ויתרנו כל־עיקר על הפעולה החיובית. נהפוך הוא. במוצאי־השבת שלאחר־כך קיים הוועדה־הפועל ישיבה שנמשכה כל הלילה ובה הוחלט להכריז על הפעולה החיובית למחרת היום, אם לא תתקבל תשובה משבִיע־רצון מן המזכיר הקולוניאלי.

אכן, הגיע מכתב ממר סאלוביי. נאמר בו שהממשלה מעיינת בפרשה כולה בעצם אותו יום וכי, בשים לב לזאת, יש לדחות את הפעולה החיובית. עבר הבוקר כולו ועברו כמה משעות אחרי־הצהריים. עצבינו נמרטו והאווירה היתה מתוחה במידה שאין למעלה ממנה. קונגרס־האיגודים־המקצועיים כבר הכריזו שביתה, שנכנסה לתקפה בחצות אור ל־6 בינואר, יומיים קודם־לכן. בשעה חמש החלטתי שכבר חיפיתי דיי, וקראתי לאסיפה ב„זירה“. שם הכרזתי לפני העם שבחצות תתחיל שביתה כללית, שרק עובדי בתי־חולים, עובדי שימוני־המים ושאר שירותים ציבוריים והמשטרה יהיו פטורים ממנה. העם נענה בן־רגע. המהפכה המדינית והחברתית בגאנה החלה.

מיד אחרי־כן חזתי לקייפ־קוסט, סקונדי וטארקווה שבאזורי המכרות, ובכל אחד מן המקומות האלה הכרזתי רשמית על הפעולה החיובית. משחזרתי לאקרה ב־10 בינואר גיליתי למורת־רוחי שהתלהבות העם לפעולה החיובית דועכת והולכת. דבריו של מר סאלוביי הידהדו כבלעג: „הנה, אילו היתה זאת הודו...“ ואולם הסיבה למיעוט ההתלהבות היתה שהממשלה הקולוניאלית ניצלה את הראדיו ככלי תעמולה והיתה מודיעה בכל איזור ואיזור שעל התושבים לחזור לעבודה כאחיהם באזורים האחרים. כפי שתיאר זאת ה„דיילי מייל“ של קייפ־קוסט — לנזקו של העורך — היה זה, מסע של שקרים.

כשראיתי שאחדות מן החנויות באקרה נפתחו ישנעשה נסיון להשיב את מהלך העסקים לתיקונו, ידעתי כי יש צורך בעוד הטפה ותעמולה. בהשכמת הבוקר של ה־11 בינואר יצאתי ברגל ממשרדי המפלגה, מקום שם קבעתי משפני, לבוש גלימה של בן הטריטוריות הצפוניות, למערכת ה„איוונינג ניוז“ כדי לפתוח במסע־הסברה חדש. עדיין לא עברתי מהלך 300 מטר והנה נלווה אלי קהל תומכים נרגש מבני כל השכבות. בהמשך דרכנו הצטרפו אלינו עוד ועוד, ובשעה שהגענו לאמצע הו־ס־ר־ו־ה, סמוך למערכת ה„איוונינג ניוז“, היה ההמון צפוף כליכך עד שנדמה היה כאילו נקרב לגוש מוצק וכל התעבורה הופסקה. כדי לפזר את ההמון הודעתי שעליהם ללכת כולם ל„זירה“ ושם יפגש בעוד שעה קלה. על אף זאת עדיין דבקו בי כמה מאות והמצב נעשה נואש כדיכך שמיהרתי לקפוץ למונית ונסעתי לביתו של אחד מידידי באוסו, רובע של אקרה.

אחר־כך באתי אל ה„זירה“ ודומה היה שכל אקרה נאספה שם. נאמתי כשעתיים. כאשר סיימתי את נאומי לא היה שום כלי תעמולה ממשלתי יכול להצליח להפיס את רוחם או לבצרה. דמם התלהט והם רצו בצדק. יתר על כן, לא היו מוכנים לחדול

עד אם יזפו לצדק. עד־מהרה הוחשה המתיחות ברחבי העיר כולה וכמעט שלא הופתע איש מאתנו כאשר בשבע בערב הוכרו מצב־חירום בכל הארץ והוטל עוצר.

הפעולה החיובית החלה עתה באמת־ובתמים.

כל החנויות נסגרו, הרכבות עמדו מלכת, כל השרותים הממשלתיים שבתו והפועלים ישבו בית. כל חייה הכלכליים של הארץ קפאו. אסיפות פומביות נאסרו וכל המכתבים המפלגתיים נפתחו וצונזרו. ה„איונינג ניוז“, ה„דיילי מייל“ של קייפ־קוסט וה„מורנינג טלגרף“ של סקונדי ליבו את האש בהמריצם את הפועלים לעמוד איתן ולהמשיך בפעולה החיובית. אחרי־כן פקדה המשטרה את מערכת ה„איונינג ניו“ וסגרה את העתון. כגורל הזה נגזר גם על שני עתוני האחרים.

אחרי זה החלו המאסרים, תחילה מאסרם של מנהיגי המפלגה בקומאסי ואחר בסקונדי. כל אחד מן העורכים שלי היה נתון בצרה. עורך ה„איונינג ניו“ נאסר באשמת הסתה על שפירסם מאמר בכותרת „רוצו אל החוף“, עורך ה„דיילי מייל“ גאשם בדומה לכך בשל מאמרים שהופיעו באותו עתון בכותרות „מסע שקרים“ ו„אנו מדברים בשם החירות“, ואילו עורכו של ה„מורנינג טלגרף“ הושם בכלא בשל בזיון־בית־הדין.

כאשר הגיעה הפעולה החיובית לשיאה כמעט, נתקבלה הזמנה מאת המועצה הגלילית־המאוחדת של ראשי־השבטים בה נתבקשו המנהיגים של מפלגת־עצרת־העם, החיילים המשוחררים וקונגרס־האיגודים־המקצועיים להיפגש אתם בדודובה במאמץ להגיע לכלל איוו הבנה ולידי הסדר של שלום עם הממשלה. התברר שהממשלה והמועצה־הגלילית־המאוחדת מנסות לדכא את הפעולה החיובית על־ידי מאסר תומכיה העיקריים. בטרם ייצאו נציגיו של קונגרס־האיגודים־המקצועיים מסקונדי קיבלו הוראה ממרכזם שלא להשתתף בפגישה, וכן עשו. החיילים המשוחררים נאסרו לפני הגיעם לדודובה, וכך, משהצלחנו להגיע בשלום, אני ושלושה מעמיתי, נגלה לנו שאנו המוזמנים היחידים הנמצאים במקום.

שוב העליתי את עצומותיה של אסיפת נציגי העם של גאנה לפני המועצה הגלילית המאוחדת.

אנחנו, העם, מאמינים אנו שדרישתנו לבחירת מועצה מכוונת היא הגיונית וצודקת. לא נקבל אמצעי־חצאים, הדו"ח של ועדת קאוסי, ועדה שבה לא היה ייצוג להמוני העם, הוא ענין הנוגע לכולנו. מידת הצדק נותנת שתהיה לנו הזדמנות לדחות או לקבל את הדו"ח הזה. אם לא יושם לב לדרישתנו, הרי עלי לומר לכם שהפעולה החיובית תימשך. משום שעמדתי על דעתי ולא נטיתי ממנה ימין ושמאל, היו הנאומים שנשמעו אחר־כך פוגעניים ביותר.

מובן מעצמו, הכריזו דאנקווה, שמבחינתו של קוואמה נקרומה חייב החוק להתנהל על פי דרכו. אחרי־כן הוסיף: דעתי היא כי אלה ההולכים נגד המרות התחוקתית צריכים להיות מוכנים לשלם את המחיר במפרקתם'.

לאחר האסיפה האומללה הזאת ניתכו התקפות שונות עלי ועל מפלגת-עצרת-העם ב"גולד-קוסט ביולטין", שעתה הוסב שמו "גולד-קוסט ויקלי רביו". עתון שהיה יוצא בחסות הממשלה.

כאן אמרתי בנאום ב"זירה" שאם ראשי-השבטים לא ישתפו פעולה עם העם במאבקו לחירות, הרי אולי יבוא יום שבו ינוסו וישאירו אחריהם את סנדליהם'. כמעט בכל יום היו שוטרים מבקרים עתה במרכז המפלגה בנסיון לאסור הרבה ככל אשר יוכלו למצוא מן המנהיגים. אני רק הבטתי בהם בשוויון-נפש כשהיו עורכים חיפוש במקום, שכן ידעתי ממש כמוהם שלפי-שעה מובטח אני. אני אהיה טרפם האחרון. תחילה עלי לראות את כל חברי נכלאים לבטח מאחרי סוגר ודלתיים בטרם יפקוד אותו גורל גם אותי. אולי סבורים היו שעצבי יבגדו בי ושאבוא במרוצה אל השלטונות הבריטיים ובכריעת-ברך אבקש מחילה על דרכי הרעות. עצבי איתנים היו יותר מתמיד ויכול הייתי להחזיק מעמד ימים רבים לא פחות מהם.

ב-17 בינואר נאסר קאָז'י בוצ'יץ ונעצר בתחנת-המשטרה, ואני התחכמתי לשלוח לו מזון לשם בכל יום. מהיותו המזכיר-הכללי של המפלגה, נערך במשרדו חיפוש מדוקדק ביותר וכל הספרות המפלגתית הוחרמה.

בחוצות אקרה נתמנו סורים, לבנונים ואזרחים בריטיים לתפקיד שוטרים-מיוחדים וקיבלו אלות להסתייע בהן בהשבת הסדר על כנו. אחדים מן האנשים האלה נטלו את החוק בידיהם ודומה היה שהם נהנים להרביץ מכות בכל מי שהזדמן לו להלך בסמיכותם. אקרה נעשתה גיא-חזיון לרדיפות. בתקופה זו נעלמו מספר אנשים ומעולם לא נודעו עקבותיהם, ואין צורך לומר שרבים נפגעו.

הדברים הגיעו עד-משבר שעה שהפגנה של חיילים משוחררים התנגשה עם המשטרה ונסתיימה במותם של שני שוטרים אפריקאים. או-או הידקה הממשלה את רשתותיה והמלקוח היומי גדל. אור ליום-השבת, 21 בינואר, נאסרו רוב חברי. אכן, רק במקרה לא הייתי אני ביניהם. ברי לי שאילו נאסרתי אז הרי, נוכח המתיחות העזה שהוגברה מחמת מותם של שני השוטרים, מסתבר שהיו קורעים אותי לגזרים בתוך סערת-הרוח של המצוד, האמור להיות סופי.

דרך-מקרה עזבתי את מרכז-המפלגה ביום ההוא לערך בשעה 4 אחה"צ כדי לבקר אצל אחד מחברי המפלגה שהתגורר בלאבאדי. בבואי אל הבית הזה מצאתי כי יצא האיש אל חוותו, מהלך כמה מילים משש, ולכן החלטתי לחכות לו עד שיחזור. ואולם כשהגיע כבר היתה השעה שש, והואיל וזו היתה שעת העוצר אי-אפשר היה לי לעזוב את הבית. חברי השאיל לי שמיכה ואני ישנתי על הרצפה. בלילה ההוא חלמתי חלום ברור ביותר. דומה היה שמטריה שחורה וגדולה יורדת עלי כאוהל ענק עד שמשך כחמש דקות חנקתני כליל, וכל אותה עת הייתי נאבק על אוויר לנשימה. אחר הורמה השמיכה ואני התעוררתי כשאני שוכב ולוטש עיניים בעוד זו נמוגה למרחק כביכול. על פי אמונתו של האפריקאי, יתפרש חלום מעין זה כהצלה דחוקה ממוות או מסכנה מופלגת.

בשמונה בבוקר יצאתי מן הבית ועשיתי דרכי אל מרכז-המפלגה. כאשר אך קרבותי אליו ראיתי מה שהתרחש. השוטרים עשו שמות במקום ומחכים היו בסבלנות לחזירתי. לאחר-מכן נגלה לי שלקחו אפילו את משמשי האישי, ניאמקה, ואחדים מחבריו והיפום מכות נאמנות בתחנת-המשטרה, בתקוה שיישברו ויאמרו להם איפה אני מסתתר. אבל אותם מסכנים לא היה להם שום מושג היכן הייתי.

כאשר אך הבחין בי אחד השוטרים מיד חש לקראתי, ונראה היה כאילו הוא סבור שאשא רגלי להימלט. שלו הייתי בתכלית והוספתי לצעוד באותו צעד ובאותו כיוון. כמעט היה כמתנצל כאשר אחז בזרועי והודיעני שאני אסור.

אין דבר, אמרתי, אבל תחילה הרשני ללכת ולקחת את חפציי. אחר-כך הובילוני במכונית-אלחוט משטרתית ושם שמעתי בראדיו ששקט שורר בכל. אין קשיים ושקט גמור שורר במקום המאסר, הודיע בקור-רוח. האם שכחו, תמה הייתי, שהפעולה החיובית היא מסע של אי-אלימות?

כשהגעתי לתחנת-המשטרה תפסתי בפעם הראשונה שנעשיתי ממש מושא לסקרנות. מובטח אני כי ההמון שנאסף כאן, אפריקאים ואירופים כאחד, מצפים היו לחזיון ציורי ביותר, מאסרו הסופי של המהפכן החמקמק הזה. ודאי חשו מידה של אכזבה כאשר אפריקאי אחד, רגיל עד מאד למראָה, יצא במנוחה מתוך מכונית משטרתית ובלי שום ריב ומהלומות עשה דרכו אל תחנת המשטרה. רווח לי בהיותי בתחנה פנימה, הרחק מכל העיניים הבולשות הללו.

חיפשו בכלי ואחר-יכן הביאוני לפני השופט-החוקר, ושם הוקראו ההאשמות באוזני. אחרי-כן לקחוני לבית-הסוהר גיימס-פ'ורט ושם הייתי חבוש עד שבאה שעת משפטי.

מתוך שידעתי שאמנם יאסרוני לבסוף, הבהרתי לעם בסיורי האחרונים בארץ שאם יאסרוני בזמן מן הזמנים חשוב הוא שלא ייצא מגדרו ולא יערוך שום הפגנות. משום כך לא קמה מהומה כאשר שמו עלי משמר.

העם, הירהרתי, יתמוך בי עד הסוף. אני לא אכזיב אותו — לעולם.

מתוך „גאנה — אוטוביוגרפיה“ מאת קוואמה אנקרומה, העומד להופיע בהוצאת „עם הספר“ בתרגומו של א. אמיר